

Wymagania edukacyjne „Puls Ziemi 3”

Dział programu	Lp.	Temat lekcji	Poziom wymagań				
			konieczny	podstawowy	rozszerzający	dopełniający	wykraczający
Położenie oraz środowisko przyrodnicze Polski	1.	Położenie i granice Polski	<p>Uczeń poprawnie:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wskazuje Polskę na ogólnogeograficznej mapie Europy • wymienia nazwy państw sąsiadujących z Polską i wskazuje te państwa na mapie ogólnogeograficznej • wymienia cechy położenia Polski • wymienia zalety położenia Polski • wymienia korzyści wynikające z nadmorskiego położenia Polski 	<p>Uczeń poprawnie:</p> <ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje na podstawie map położenie Polski na świecie i w Europie • wymienia nazwy skrajnych punktów Polski i wskazuje je na mapie • opisuje przebieg granicy lądowej Polski na podstawie mapy ogólnogeograficznej • opisuje granicę morską na mapie ogólnogeograficznej 	<p>Uczeń poprawnie:</p> <ul style="list-style-type: none"> • opisuje położenie fizycznogeograficzne, polityczne i matematyczne Polski korzystając z mapy Polski, mapy Europy i mapy świata • opisuje położenie własnego regionu na podstawie ogólnogeograficznej mapy Polski • opisuje wody wewnętrzne, morze terytorialne oraz wyłączną strefę ekonomiczną na podstawie schematu i mapy ogólnogeograficznej Polski • opisuje granice Polski na podstawie ogólnogeograficznej mapy Polski i danych statystycznych 	<p>Uczeń poprawnie:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia zależności między miejscowym czasem słonecznym a czasem strefowym i urzędowym w Polsce na podstawie mapy stref czasowych • określa położenie matematyczne Polski na podstawie mapy ogólnogeograficznej • oblicza rozciągłość równoleżnikową i południkową Polski na podstawie mapy ogólnogeograficznej • oblicza różnice czasu słonecznego między skrajnymi punktami Polski 	<p>Uczeń poprawnie:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ocenia położenie Polski w Europie i na świecie • wykazuje korzyści wynikające z położenia Polski

2.	Budowa geologiczna Polski	<ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy głównych jednostek tektonicznych Polski i wskazuje je na mapie geologicznej wymienia nazwy er, w których wystąpiły ruchy górotwórcze wymienia nazwy górotworów kaledońskich, hercyńskich i alpejskich oraz wskazuje je na mapie Polski 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje na podstawie tabeli stratygraficznej najważniejsze wydarzenia geologiczne na terenie Polski opisuje proces powstania węgla kamiennego 	<ul style="list-style-type: none"> przyporządkowuje nazwy pasm górskich do nazw orogenez, w których te góry powstawały rozpoznaje rodzaje węgla i charakteryzuje warunki, w których powstawał węgiel kamienny 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje główne jednostki tektoniczne Polski wykazuje związki między budową geologiczną a dziejami geologicznymi 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje uwarunkowania powstawania gór w Polsce
3.	Zlodowacenia na obszarze Polski	<ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy zlodowaceń i wskazuje ich zasięg na mapie Polski rozpoznaje górskie formy polodowcowe na schematach 	<ul style="list-style-type: none"> rozpoznaje formy polodowcowe na schematach i wskazuje obszary ich występowania na mapie Polski 	<ul style="list-style-type: none"> omawia uwarunkowania zlodowaceń w Polsce opisuje warunki powstania form polodowcowych 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia genezę form polodowcowych 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje i porównuje cechy krajobrazu peryglacjalnego i młodoglacjalnego
4.	Ukształtowanie powierzchni	<ul style="list-style-type: none"> wymienia czynniki wewnętrzne i zewnętrzne wpływające na ukształtowanie powierzchni Polski wymienia cechy rzeźby powierzchni Polski wymienia nazwy punktów najwyższej i najniższej położonych w Polsce i wskazuje te punkty na mapie rozróżnia przedstawione na ilustracjach formy rzeźby terenu 	<ul style="list-style-type: none"> omawia cechy rzeźby powierzchni Polski na podstawie mapy hipsometrycznej Polski wymienia nazwy pasów ukształtowania powierzchni i wskazuje je na mapie Polski charakteryzuje poszczególne pasy ukształtowania powierzchni w Polsce odczytuje na mapie hipsometrycznej wysokości względne i bezwzględne wymienia nazwy regionów geograficznych w poszczególnych pasach ukształtowania powierzchni i wskazuje te regiony na mapie Polski 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje na podstawie krzywej hipsograficznej udział nizin, wyżyn i gór w powierzchni Polski charakteryzuje na podstawie mapy hipsometrycznej cechy rzeźby powierzchni Polski oblicza różnice wysokości bezwzględnej, korzystając z mapy hipsometrycznej 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje pasowość ukształtowania powierzchni Polski wyjaśnia wpływ przeszłości geologicznej na ukształtowanie powierzchni Polski wyjaśnia wpływ współczesnych procesów geologicznych na ukształtowanie powierzchni Polski wykazuje zależności pomiędzy współczesną rzeźbą Polski a wybranymi wydarzeniami geologicznymi 	<ul style="list-style-type: none"> porównuje cechy oraz genezę rzeźby terenu poszczególnych pasów ukształtowania powierzchni Polski
5.	Skąły i surowce mineralne	<ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy skał występujących w Polsce klasyfikuje surowce mineralne ze względu na ich gospodarcze wykorzystanie wymienia przykłady wykorzystania surowców mineralnych i skał w różnych dziedzinach życia człowieka wymienia nazwy skał i surowców mineralnych występujących w regionie swojego zamieszkania 	<ul style="list-style-type: none"> rozpoznaje na podstawie fotografii lub okazów główne rodzaje skał występujących w regionie i w Polsce wskazuje na mapie Polski obszary występowania surowców mineralnych 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje na podstawie mapy rozmieszczenie skał powierzchniowych opisuje na podstawie mapy tematycznej rozmieszczenie surowców mineralnych klasyfikuje skały występujące w Polsce ze względu na ich pochodzenie wykazuje znaczenie gospodarcze surowców mineralnych 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje i ocenia na podstawie danych statystycznych zasoby surowców mineralnych w Polsce analizuje wpływ wydobycia surowców mineralnych na środowisko 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje związek między budową geologiczną a występowaniem surowców mineralnych
6.	Klimat Polski	<ul style="list-style-type: none"> wymienia geograficzne czynniki wpływające na klimat Polski wymienia nazwy mas powietrza napływających nad Polskę odczytuje informacje przedstawione na klimatogramach wymienia nazwy termicznych pór roku w Polsce wymienia nazwy wiatrów lokalnych i miejsce ich 	<ul style="list-style-type: none"> odczytuje na mapach klimatycznych Polski przestrzenny rozkład temperatury powietrza i opadów atmosferycznych opisuje cechy klimatu Polski oraz swojego regionu opisuje cechy klimatu przejściowego odczytuje z mapy długość 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia wpływ czynników geograficznych na cechy klimatu Polski analizuje przebieg izoterm lipca i stycznia na mapach klimatycznych Polski opisuje pogodę kształtowaną przez poszczególne masy powietrza napływające nad Polskę 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje związek między geograficznymi czynnikami kształtującymi klimat a cechami klimatu Polski wyjaśnia przyczyny przestrzennego zróżnicowania temperatury powietrza oraz opadów atmosferycznych w Polsce wykazuje wpływ mas powietrza 	<ul style="list-style-type: none"> porównuje klimat Polski z klimatem innych krajów Europy

		występowania	okresu wegetacyjnego • kreśli klimatogramy na podstawie danych liczbowych	• wyjaśnia występowanie w Polsce termicznych pór roku • wyjaśnia mechanizm powstawania wiatru halnego w górach i bryzy morskiej nad Bałtykiem • opisuje zagrożenia wynikające ze zmian klimatu w Polsce	napływających nad obszar Polski na kształtowanie się pogody • wykazuje przejściowość klimatyczną Polski • wyjaśnia przyczyny zróżnicowania przestrzennego długości okresu wegetacyjnego	
7.	Wody powierzchniowe i podziemne Polski	• klasyfikuje wody występujące w Polsce • wymienia nazwy głównych rzek oraz ich dopływów i opisuje ich rozmieszczenie na ogólnogeograficznej mapie Polski • wymienia nazwy wód występujących we własnym regionie • porównuje powierzchnie i głębokości wybranych jezior • klasyfikuje wody podziemne • opisuje gospodarcze wykorzystanie wód podziemnych	• opisuje rozmieszczenie kanałów na podstawie mapy ogólnogeograficznej • wymienia nazwy głównych kanałów i wskazuje te kanały na mapie Polski • wymienia nazwy wybranych jezior i wskazuje te jeziora na mapie Polski • wyróżnia typy genetyczne jezior Polski • opisuje rozmieszczenie rejonów eksploatacji i wykorzystanie gospodarcze wód podziemnych • opisuje wody powierzchniowe swojego regionu	• opisuje cechy sieci rzecznej w Polsce • opisuje genezę mis jeziornych występujących w Polsce • opisuje funkcje sztucznych jezior zaporowych • wyjaśnia znaczenie gospodarcze wód powierzchniowych • wykazuje znaczenie wód leczniczych • przedstawia sposoby wykorzystania wód podziemnych • opisuje rozmieszczenie rejonów eksploatacji i wykorzystanie wód mineralnych	• wykazuje asymetrię dorzecza Wisły i Odry i wyjaśnia przyczyny jej powstania • wykazuje znaczenie gospodarcze kanałów • ocenia stopień i sposoby wykorzystania wód powierzchniowych i podziemnych w Polsce	• wykazuje związki między budową geologiczną, rzeźbą powierzchni, klimatem i stosunkami wodnymi w Polsce
8.	Morze Bałtyckie	• wymienia nazwy największych zatok, wysp, cieśnin oraz głębi Morza Bałtyckiego i wskazuje je na mapie • wymienia na podstawie mapy ogólnogeograficznej cechy geograficzne Morza Bałtyckiego • przedstawia właściwości fizyczne wód Bałtyku • omawia znaczenie gospodarcze Morza Bałtyckiego	• opisuje na podstawie mapy ogólnogeograficznej Europy położenie Morza Bałtyckiego • omawia główne cechy położenia Morza Bałtyckiego • opisuje rozmieszczenie największych jego zatok, wysp, cieśnin oraz głębi na podstawie mapy ogólnogeograficznej • przedstawia główne cechy środowiska przyrodniczego Morza Bałtyckiego • wymienia przyczyny zanieczyszczenia Bałtyku	• omawia genezę Morza Bałtyckiego • omawia cechy fizyczne wód Morza Bałtyckiego • wyjaśnia przyczyny degradacji wód Morza Bałtyckiego	• wyjaśnia zróżnicowanie zasolenia i temperatury wody Bałtyku • wykazuje znaczenie gospodarcze Morza Bałtyckiego	• proponuje sposoby ochrony wód Bałtyku
9.	Gleby w Polsce	• wymienia czynniki glebotwórcze • klasyfikuje gleby w Polsce • wymienia nazwy gleb występujących we własnym regionie • wyjaśnia znaczenie gospodarcze gleb	• opisuje za pomocą mapy gleb rozmieszczenie głównych typów genetycznych gleb w Polsce • rozróżnia typy gleb ze względu na ich żyzność • opisuje gleby w regionie zamieszkania	• charakteryzuje typy genetyczne gleb występujących w Polsce • opisuje cechy gleb występujących w Polsce	• wyjaśnia przyczyny degradacji gleb i wymienia sposoby jej zapobiegania • ocenia wartość użytkową gleb w Polsce	• analizuje profile glebowe
10.	Roślinność i świat zwierzęcy	• wymienia nazwy formacji roślinnych występujących w Polsce • rozpoznaje typy zbiorowisk roślinnych w Polsce • rozpoznaje wybrane gatunki roślin i zwierząt przedstawione na fotografiach	• określa na podstawie diagramu skład gatunkowy lasów w Polsce • opisuje na podstawie mapy rozmieszczenie kompleksów leśnych w Polsce • opisuje funkcje lasów w Polsce • opisuje świat roślin i zwierząt w Polsce i swoim regionie	• wyjaśnia zależności między klimatem a szatą roślinną • opisuje zasięg lasów na terenie Polski na podstawie mapy tematycznej • porównuje zbiorowiska leśne na obszarach nizinnych i w górach • charakteryzuje na podstawie schematu typy zbiorowisk leśnych w zależności od podłoża	• ocenia lesistość Polski na podstawie mapy tematycznej i danych statystycznych	• wykazuje zależności między składem gatunkowym lasów a warunkami klimatycznymi i glebowymi

Obszar, ludność i urbani zacja w Polsce	11.	Od gminy po województwo	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: „powiat grodzki”, „powiat ziemski”, „gmina”, „województwo”, „prezydent”, „burmistrz”, „starosta”, „wójt” • wymienia nazwy województw oraz ich stolice i wskazuje je na mapie administracyjnej Polski 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje podział administracyjny Polski • wymienia zadania poszczególnych szczebli administracji samorządowej 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia trójstopniowy podział władz administracyjnych 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje kompetencje poszczególnych szczebli administracji samorządowej 	<ul style="list-style-type: none"> • analizuje znaczenie podziału administracyjnego
	12.	Ilu nas jest?	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: „demografia”, „przyrost naturalny”, „przyrost rzeczywisty”, „średnia długość życia”, „struktura wiekowa społeczeństwa” • wymienia czynniki wpływające na zmiany liczby ludności w Polsce • wymienia nazwy regionów o dodatnim i ujemnym przyroście naturalnym w Polsce • wymienia czynniki wpływające na niską wartość przyrostu naturalnego w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje na podstawie danych statystycznych zmiany liczby ludności Polski po 1946 roku • opisuje czynniki wpływające na zmiany liczby ludności w Polsce • porównuje na podstawie danych liczbowych długość życia w Polsce z długością życia w innych krajach • opisuje strukturę płci i wieku na podstawie danych statystycznych oraz piramidy płci i wieku ludności Polski • odczytuje z różnych źródeł informacji (m.in. rocznika statystycznego) dane dotyczące: liczby ludności Polski, urodzeń, zgonów, przyrostu naturalnego 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje zmiany przyrostu naturalnego w Polsce od zakończenia II wojny światowej do dziś na podstawie danych statystycznych • wykazuje przyczyny i skutki spadku przyrostu naturalnego w ostatnich latach • porównuje na podstawie danych statystycznych współczynnik przyrostu naturalnego w miastach i wsiach Polski • analizuje piramidę płci i wieku ludności Polski 	<ul style="list-style-type: none"> • analizuje skutki ujemnego przyrostu naturalnego w Polsce • analizuje okresy wyżu i niżu demograficznego w Polsce oraz formułuje wnioski • oblicza współczynniki przyrostu naturalnego i rzeczywistego w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • prognozuje zmiany liczby ludności w Polsce
	13.	Rozmieszczenie ludności w Polsce	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminu „gęstość zaludnienia” • wymienia nazwy obszarów o największej i najmniejszej gęstości zaludnienia i wskazuje te obszary na mapie Polski • omawia średnią gęstość zaludnienia w swoim regionie • wymienia atrakcje i bariery osadnicze w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia czynniki wpływające na rozmieszczenie ludności w Polsce • charakteryzuje na podstawie map gęstości zaludnienia zróżnicowanie rozmieszczenia ludności w Polsce i zamieszkiwanym regionie 	<ul style="list-style-type: none"> • porównuje gęstość zaludnienia w swoim regionie z gęstością zaludnienia innych regionów Polski • porównuje czynniki decydujące o rozwoju osadnictwa dawniej i współcześnie 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje na podstawie map gęstości zaludnienia zróżnicowanie rozmieszczenia ludności w Polsce i zamieszkiwanym regionie oraz wyjaśnia te różnice, uwzględniając czynniki przyrodnicze, historyczne i społeczno-ekonomiczne • ocenia atrakcje i bariery osadnicze w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • analizuje przyczyny i skutki dużej lub małej gęstości zaludnienia w wybranym regionie Polski
	14.	Wewnętrzne i zagraniczne migracje Polaków	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminu „migracja” • wyjaśnia przyczyny migracji wewnętrznych w Polsce • opisuje przyczyny migracji poszczególnych grup ludności w Polsce • wymienia przyczyny rozwoju terenów podmiejskich • wymienia przyczyny migracji zagranicznych Polaków • wymienia nazwy krajów, do których migrują Polacy i wskazuje je na mapie ogólnogeograficznej 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia przyczyny migracji wewnętrznych w Polsce • opisuje główne kierunki migracji Polaków po II wojnie światowej • odczytuje z danych statystycznych wielkość migracji z Polski i do Polski • opisuje dawne i współczesne kierunki migracji wewnętrznych w Polsce • wyjaśnia przyczyny wzrostu przyrostu rzeczywistego w Polsce w ostatnich latach 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje skutki migracji z Polski i do Polski • opisuje wpływ ruchów migracyjnych na zmiany liczby ludności Polski • omawia przyczyny ujemnego salda migracji ze wsi do miast w Polsce • omawia przyczyny ujemnego salda migracji zewnętrznych w Polsce • wyjaśnia przyczyny głównych kierunków współczesnych migracji zewnętrznych Polaków 	<ul style="list-style-type: none"> • oblicza saldo migracji w Polsce • opisuje skutki migracji wewnętrznych z punktu widzenia interesów Polski • ocenia wpływ ruchów migracyjnych na zmiany liczby i rozmieszczenie ludności Polski 	<ul style="list-style-type: none"> • oblicza przyrost rzeczywisty ludności Polski
	15.	Struktura narodowościowa i wyznaniowa	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: „naród”, „państwo wielonarodowościowe”, „państwo 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, dlaczego Polska jest krajem niemal jednolitym narodowościowo 	<ul style="list-style-type: none"> • wyszukuje informacje o dorobku kulturowym wybranych mniejszości etnicznych 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje zróżnicowanie struktury narodowościowej Polski przed II wojną światową i obecnie 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia konteksty wielokulturowości w Polsce

		w Polsce	<p>jednolite narodowościowo”, „mniejszość narodowa”, „mniejszość etniczna”, „społeczność etniczna”</p> <ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy mniejszości narodowych zamieszkujących Polskę wymienia nazwy mniejszości etnicznych i opisuje ich rozmieszczenie na mapie Polski 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy regionów zamieszkiwanych przez mniejszości narodowe i wskazuje je na mapie Polski opisuje na podstawie danych statystycznych strukturę wyznaniową ludności Polski 		<ul style="list-style-type: none"> analizuje przyczyny nierównomiernego rozmieszczenia mniejszości narodowych w Polsce opisuje zróżnicowanie narodowościowe i etniczne wybranych regionów Polski charakteryzuje dorobek kulturowy, gospodarczy i naukowy wybranych grup etnicznych 	
	16.	Struktura zatrudnienia	<ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy województw o najwyższym zatrudnieniu w usługach oraz wskazuje je na mapie Polski wymienia przyczyny i skutki bezrobocia w Polsce wyjaśnia przyczyny emigracji zarobkowej Polaków wymienia główne, aktualne problemy rynku pracy w Polsce i w zamieszkiwanym regionie 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje na podstawie danych statystycznych zmiany w strukturze zatrudnienia ludności w Polsce omawia strukturę zatrudnienia w wybranych województwach opisuje główne, aktualne problemy rynku pracy w Polsce i w zamieszkiwanym regionie opisuje zróżnicowanie stopy bezrobocia w wybranych województwach i porównuje je ze swoim województwem 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia przyczyny zmian struktury zatrudnienia ludności wykazuje różnice w strukturze zatrudnienia ludności w Polsce i we własnym regionie wyjaśnia przyczyny i skutki bezrobocia w Polsce oraz migracji zarobkowej wybranych grup zawodowych analizuje stopę bezrobocia w wybranych województwach oraz swoim regionie i formułuje wnioski 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia zmiany w strukturze zatrudnienia w latach 1930–2008 w Polsce porównuje strukturę zatrudnienia w swoim województwie oraz innych województwach i formułuje wnioski omawia przyczyny zróżnicowania struktury zatrudnienia w wybranych województwach Polski ocenia stopę bezrobocia w swoim województwie 	<ul style="list-style-type: none"> oblicza stopę bezrobocia w Polsce prognozuje zmiany w strukturze zatrudnienia w Polsce
	17.	Urbanizacja w Polsce	<ul style="list-style-type: none"> wymienia cechy miast polskich wymienia czynniki, które miały wpływ na intensywność urbanizacji w Polsce odczytuje z danych statystycznych wskaźniki urbanizacji dla wybranych województw wymienia nazwy obszarów najbardziej zurbanizowanych w Polsce i wskazuje te obszary na mapie Polski opisuje miasta Polski według grup wielkościowych rozróżnia typy aglomeracji w Polsce wymienia nazwy aglomeracji miejskich i wskazuje je na mapie Polski 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje procesy urbanizacyjne w Polsce na podstawie danych statystycznych omawia na podstawie danych statystycznych wskaźnik urbanizacji w Polsce w latach 1950–2008 wyjaśnia przyczyny rozwoju wielkich miast w Polsce opisuje funkcje miast Polski na wybranych przykładach porównuje rozmieszczenie i wielkość miast w Polsce oraz zamieszkiwanym regionie wyjaśnia różnicę między miastem a wsią 	<ul style="list-style-type: none"> porównuje wskaźnik urbanizacji zamieszkiwanego województwa ze wskaźnikiem urbanizacji w wybranym województwie i formułuje wnioski opisuje przyczyny zróżnicowania urbanizacji w wybranych regionach Polski wykazuje różnice między aglomeracją monocentryczną a aglomeracją policentryczną omawia problemy mieszkańców dużych miast 	<ul style="list-style-type: none"> ocenia wpływ migracji ludności ze wsi do miast na proces urbanizacji porównuje wskaźnik urbanizacji w Polsce oraz innych krajach i wymienia przyczyny jego zróżnicowania analizuje i ocenia na podstawie mapy ogólnogeograficznej rozmieszczenie dużych miast w Polsce i zamieszkiwanym regionie 	<ul style="list-style-type: none"> oblicza wskaźnik urbanizacji wybranych obszarów Polski i interpretuje go
Rolnictwo w Polsce	18.	Czynniki rozwoju rolnictwa	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie terminów: „struktura użytkowania ziemi”, „użytki rolne”, „grunty orne” wymienia nazwy obszarów o najkorzystniejszych warunkach przyrodniczych rozwoju rolnictwa i wskazuje te obszary na mapie Polski wymienia czynniki ograniczające rozwój rolnictwa 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje na podstawie map tematycznych warunki przyrodnicze rozwoju rolnictwa w Polsce przedstawia warunki pozaprzyrodnicze rozwoju rolnictwa wyróżnia na podstawie danych statystycznych główne cechy struktury użytkowania ziemi oraz wielkości i własności gospodarstw rolnych w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia przyczyny przestrzennego zróżnicowania wielkości gospodarstw rolnych przedstawia skutki rozdrobnienia gospodarstw rolnych w Polsce ukazuje zmiany w polskim rolnictwie po wstąpieniu Polski do Unii Europejskiej 	<ul style="list-style-type: none"> ocenia warunki przyrodnicze rozwoju rolnictwa w Polsce ocenia warunki pozaprzyrodnicze rozwoju rolnictwa w Polsce ocenia strukturę użytkowania ziemi w Polsce i porównuje ją ze strukturą w innych krajach Europy 	<ul style="list-style-type: none"> porównuje warunki rozwoju rolnictwa w Polsce z warunkami w województwie, w którym mieszka, i formułuje wnioski

				<ul style="list-style-type: none"> opisuje na podstawie danych statystycznych poziom mechanizacji i chemizacji rolnictwa w Polsce wyjaśnia wpływ polityki rolnej państwa na poziom rolnictwa w Polsce 			
	19.	Produkcja roślinna	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie terminów: „struktura upraw”, „plony”, „zbiory”, „areal” wymienia nazwy głównych roślin uprawnych w Polsce wymienia czynniki warunkujące rozmieszczenie upraw w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> omawia strukturę powierzchni zasiewów w Polsce na podstawie danych statystycznych wyróżnia główne cechy struktury zasiewów w Polsce na podstawie analizy map, wykresów, danych liczbowych omawia na podstawie map tematycznych rozmieszczenie wybranych roślin uprawnych w Polsce wymienia nazwy obszarów upraw wybranych roślin i wskazuje je na mapie tematycznej Polski 	<ul style="list-style-type: none"> wyróżnia główne cechy struktury użytkowania ziemi w Polsce na podstawie analizy map, wykresów, danych liczbowych wyjaśnia znaczenie produkcji roślinnej w wyżywieniu ludności kraju wyjaśnia przyczyny zróżnicowania w rozmieszczeniu wybranych upraw (pszenicy, ziemniaków, buraków cukrowych) w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia związek między żyznością gleb a rodzajem upraw uzasadnia zróżnicowanie natężenia upraw roślin w wybranych rejonach 	<ul style="list-style-type: none"> porównuje plony i zbiory wybranych roślin w Polsce i innych krajach na podstawie danych statystycznych oraz formułuje wnioski
	20.	Hodowla zwierząt w Polsce	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie terminów: „hodowla zwierząt”, „pogłowie”, „obsada” wymienia cele hodowli zwierząt w Polsce opisuje główne kierunki produkcji zwierzęcej w Polsce omawia cele hodowli zwierząt w Polsce wskazuje przyczyny spadku pogłowia zwierząt hodowlanych w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> wyróżnia główne cechy struktury hodowli w Polsce na podstawie analizy map, wykresów i danych liczbowych opisuje pogłowie bydła i trzody chlewnej w Polsce w wybranych latach omawia znaczenie hodowli drobiu, koni i owiec w Polsce wymienia nazwy obszarów hodowli wybranych zwierząt w Polsce i wskazuje te obszary na mapie Polski 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie produkcji zwierzęcej w wyżywieniu ludności kraju wymienia przyczyny zróżnicowania w rozmieszczeniu hodowli bydła i trzody chlewnej w Polsce wyjaśnia przyczyny spadku pogłowia zwierząt hodowlanych w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> ocenia strukturę hodowli zwierząt gospodarskich w Polsce ocenia towarowość polskiego rolnictwa 	<ul style="list-style-type: none"> uzasadnia potrzebę rozwoju gospodarstw ekologicznych w Polsce
Przemysł	21.	Zmiany w polskim przemyśle	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia funkcje przemysłu dokonuje podziału przemysłu na sekcje i działy wymienia czynniki lokalizacji zakładów przemysłowych w Polsce opisuje na wybranych przykładach czynniki lokalizacji przemysłu opisuje znaczenie inwestycji zagranicznych w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia gospodarcze korzyści i społeczne skutki restrukturyzacji przemysłu przedstawia przemiany w strukturze produkcji w Polsce wymienia najlepiej rozwijające się obecnie działy produkcji przemysłowej w Polsce i zamieszkiwanym regionie wymienia nazwy okręgów przemysłowych i wskazuje te okręgi na mapie Polski wyjaśnia przyczyny największej koncentracji przemysłu na południu Polski 	<ul style="list-style-type: none"> omawia cele tworzenia specjalnych stref ekonomicznych wyjaśnia przyczyny przestrzennego zróżnicowania lokalizacji okręgów przemysłowych w Polsce omawia korzyści i negatywne skutki koncentracji przemysłu wyjaśnia przyczyny zmian zachodzących w przemyśle w Polsce i w zamieszkiwanym regionie 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje przyczyny i skutki prywatyzacji oraz restrukturyzacji przemysłu w Polsce wyjaśnia związki między lokalizacją przemysłu a warunkami naturalnymi, rynkiem zbytu, szlakami komunikacyjnymi i potencjałem ludzkim ocenia społeczne i gospodarcze korzyści utworzenia specjalnych stref ekonomicznych uzasadnia potrzebę rozwijania nowoczesnych działów produkcji przemysłu 	<ul style="list-style-type: none"> uzasadnia potrzebę restrukturyzacji przemysłu w wybranych okręgach przemysłowych ocenia gospodarcze korzyści i społeczne skutki restrukturyzacji i prywatyzacji przemysłu
	22.	Górnictwo	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie terminów: „górnictwo”, „okręg przemysłowy”, „infrastruktura przemysłowa” 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy obszarów wydobywania wybranych surowców mineralnych i wskazuje te obszary na mapie 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie gospodarcze surowców mineralnych analizuje strukturę wydobycia wybranych surowców 	<ul style="list-style-type: none"> ocenia zasoby surowców mineralnych w Polsce na podstawie danych statystycznych porównuje wielkość wydobycia 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje zależności między lokalizacją kopalni a rozmieszczeniem zakładów przetwarzających wydobywane

			<ul style="list-style-type: none"> • klasyfikuje surowce mineralne • kreśli diagramy ilustrujące wielkość wydobycia wybranych surowców mineralnych • wymienia przyczyny spadku wydobycia węgla kamiennego 	<p>Polski</p> <ul style="list-style-type: none"> • odczytuje z danych statystycznych wielkość wydobycia wybranych surowców w Polsce • wyjaśnia znaczenie gospodarcze wybranych surowców mineralnych 	<p>mineralnych</p> <ul style="list-style-type: none"> • analizuje diagramy ilustrujące wielkość wydobycia wybranych surowców w Polsce 	<p>poszczególnych surowców mineralnych w Polsce z wielkością wydobycia w innych krajach</p> <ul style="list-style-type: none"> • wykazuje potrzebę racjonalnego wykorzystania surowców mineralnych w Polsce 	<p>surowce mineralne</p>
	23.	Energetyka	<ul style="list-style-type: none"> • klasyfikuje elektrownie • wymienia nazwy źródeł energii wykorzystywanych w Polsce • opisuje czynniki lokalizacji wybranych elektrowni w Polsce • wymienia wady i zalety poszczególnych rodzajów elektrowni • wymienia nazwy alternatywnych źródeł energii wykorzystywanych w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia na podstawie różnych źródeł informacji strukturę wykorzystania źródeł energii w Polsce • odczytuje z danych statystycznych i diagramów wielkość produkcji energii elektrycznej • opisuje strukturę produkcji energii elektrycznej według rodzajów elektrowni • wymienia nazwy wybranych elektrowni cieplnych i wodnych oraz wskazuje te elektrownie na gospodarczej mapie Polski 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia przyczyny i skutki dominacji energetyki ciepłej w Polsce • opisuje wykorzystanie wód płynących do produkcji energii elektrycznej w Polsce • wykazuje korzyści z wykorzystywania niekonwencjonalnych źródeł energii w Polsce • przedstawia i ocenia wpływ przemysłu energetycznego na stan środowiska przyrodniczego Polski 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia strukturę produkcji energii elektrycznej według rodzajów elektrowni w Polsce i formułuje wnioski 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje korzyści z wykorzystywania alternatywnych źródeł energii
Usługi	24.	Usługi i transport lądowy	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: „usługi”, „komunikacja”, „transport”, „obwodnica” • klasyfikuje usługi • wymienia nazwy usług rozwijających się w zamieszkiwanym regionie • wymienia przykłady działów usług rozwijających się i zanikających • rozróżnia rodzaje transportu • wskazuje na mapie Polski główne szlaki transportu lądowego 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje znaczenie usług we współczesnej gospodarce Polski i swojego regionu • opisuje znaczenie poszczególnych działów transportu lądowego w gospodarce kraju i swojego regionu • uzasadnia konieczność modernizacji transportu lądowego w Polsce • opisuje przestrzenne zróżnicowanie gęstości sieci kolejowej i dróg kołowych w Polsce • wymienia przyczyny wzrostu znaczenia transportu samochodowego i przesyłowego w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje zmiany na rynku usług w Polsce • wyjaśnia szybki rozwój wybranych usług w Polsce i zamieszkiwanym regionie • wyjaśnia zróżnicowanie gęstości oraz jakości sieci transportu samochodowego i kolejowego w Polsce na podstawie map tematycznych i danych statystycznych • wyjaśnia potrzebę budowy nowoczesnych autostrad 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje znaczenie usług w tworzeniu PKB • analizuje przewóz ładunków i pasażerów w Polsce według rodzajów transportu • opisuje bariery rozwoju transportu samochodowego i kolejowego w Polsce • wykazuje wpływ gęstości oraz jakości sieci dróg kołowych i kolejowych na rozwój innych dziedzin działalności gospodarczej w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje związki między rozwojem gospodarczym a usługami
	25.	Transport wodny i lotniczy	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: „nośność”, „ładunki masowe” • wymienia nazwy morskich handlowych i pasażerskich portów w Polsce i wskazuje je na mapie Polski • wymienia nazwy głównych szlaków transportu śródlądowego i wskazuje je na mapie Polski • wymienia nazwy polskich miast mających swoje lotniska i wskazuje te miasta na mapie Polski 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie transportu morskiego, śródlądowego i lotniczego w gospodarce kraju • wymienia cechy transportu wodnego i lotniczego • przedstawia wielkość polskiej floty transportowej na podstawie danych statystycznych • wyjaśnia przyczyny szybkiego rozwoju transportu lotniczego w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje wady i zalety transportu morskiego, śródlądowego i lotniczego • omawia znaczenie kanałów śródlądowych w Polsce • charakteryzuje handlowe porty morskie w Polsce ze względu na wielkość przeładunków • wykazuje wpływ transportu wodnego i lotniczego na rozwój innych dziedzin działalności gospodarczej 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia na przykładach znaczenie transportu morskiego, śródlądowego i lotniczego w Polsce • omawia międzynarodowy ruch pasażerski w polskich portach morskich 	<ul style="list-style-type: none"> • porównuje odległości oraz koszty przewozu towarów i pasażerów różnymi środkami transportu w Polsce

	26.	Łączność	<ul style="list-style-type: none"> wymienia rodzaje usług, które obejmuje łączność wymienia czynniki wpływające na rozwój telefonii komórkowej i internetu w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie łączności w gospodarce Polski i swojego regionu określa przyczyny dynamicznego rozwoju internetu i telefonii komórkowej w Polsce porównuje liczbę abonentów telefonicznych w Polsce z liczbą abonentów w innych krajach Europy porównuje liczbę użytkowników internetu w Polsce z liczbą użytkowników internetu w innych krajach Europy 	<ul style="list-style-type: none"> porównuje na podstawie danych statystycznych i mapy poziom rozwoju internetu i telefonii komórkowej w Polsce na tle wybranych krajów Europy 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje wpływ internetu i telefonii komórkowej na rozwój innych dziedzin działalności gospodarczej ocenia dostęp do internetu w swoim województwie i wybranych województwach ocenia przyczyny i skutki rozwoju technologii informacyjnej 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje związki między rozwojem gospodarczym i łącznością
	27.	Turystyka	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie terminów: „turystyka”, „walory turystyczne”, „infrastruktura turystyczna” klasyfikuje turystykę ze względu na cel wyjazdów wyjaśnia przyczyny wzrostu ruchu turystycznego po 1989 roku wymienia przykłady walorów turystycznych Polski wymienia atrakcje turystyczne wybranego regionu turystycznego w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie turystyki w gospodarce Polski i swojego regionu wyjaśnia przyczyny rozwoju turystyki w Polsce wymienia cele przyjazdów turystów zagranicznych do Polski wymienia nazwy regionów oraz ośrodków turystycznych o wysokich walorach turystycznych i wskazuje je na mapie Polski opisuje polskie obiekty znajdujące się na Liście światowego dziedzictwa kulturalnego i przyrodniczego UNESCO i wskazuje je na mapie Polski wymienia nazwy regionów najczęściej odwiedzanych przez Polaków i wskazuje te regiony na mapie świata 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje ruch turystyczny w Polsce na podstawie danych statystycznych porównuje przyjazdy turystów i wpływy z turystyki w Polsce i wybranych krajach Europy wykazuje na przykładach walory przyrodnicze i kulturowe Polski na podstawie różnych źródeł informacji geograficznej przedstawia przyczyny turystyki zagranicznej Polaków 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje znaczenie rozbudowy infrastruktury turystycznej dla rozwoju turystyki w Polsce ocenia walory turystyczne wybranych regionów Polski wyjaśnia znaczenie turystyki krajowej jako źródła dochodu regionu i państwa 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje potrzebę ochrony walorów turystycznych
	28.	Handel zagraniczny	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie terminów: „handel zagraniczny”, „import”, „eksport”, „saldo bilansu handlu zagranicznego” wymienia przykłady towarów pochodzących z importu, z których korzysta w życiu codziennym 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie handlu zagranicznego dla gospodarki Polski wykazuje korzyści handlu zagranicznego wymienia nazwy państw będących głównymi partnerami handlowymi Polski i wskazuje je na mapie politycznej świata wymienia nazwy towarów eksportowanych z Polski wymienia nazwy towarów importowanych do Polski wyjaśnia przyczyny ujemnego salda bilansu handlu zagranicznego 	<ul style="list-style-type: none"> omawia na podstawie danych statystycznych bilans handlu zagranicznego Polski opisuje na podstawie danych statystycznych strukturę towarową handlu zagranicznego ocenia znaczenie handlu zagranicznego w życiu codziennym 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje dane liczbowe dotyczące bilansu handlu zagranicznego Polski w ostatnich latach i formułuje wnioski 	<ul style="list-style-type: none"> proponuje sposoby uzyskania przez Polskę dodatniego bilansu handlowego
Degrada cja	29.	Zanieczyszczenie środowiska	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie terminów „użyłcja”, „rekuływa” 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia przyczyny powstawania kwaśnych opadów 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje skutki kwaśnych opadów wyjaśnia przyczyny poprawy 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje konieczność ochrony środowiska przyrodniczego 	<ul style="list-style-type: none"> proponuje konkretne działania na rzecz ochrony środowiska

i ochrona środowiska przyrodniczego		przyrodniczego w Polsce	<ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy źródeł zanieczyszczenia powietrza w Polsce wymienia sposoby ograniczenia emisji gazów i pyłów do atmosfery w Polsce wymienia źródła wytwarzania odpadów wymienia źródła zanieczyszczania wód 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie segregacji śmieci opisuje zagrożenia wynikające ze składowania śmieci opisuje klasy czystości wód w Polsce wyjaśnia uwarunkowania zmniejszenia zanieczyszczenia wód w Polsce 	<p>stanu czystości wód w Polsce w ostatnich latach</p> <ul style="list-style-type: none"> opisuje zróżnicowanie regionalne zanieczyszczenia środowiska przyrodniczego w Polsce 	<p>i kulturowego w Polsce</p> <ul style="list-style-type: none"> proponuje sposoby zmniejszenia zanieczyszczania środowiska odpadami wytwarzanymi przez człowieka 	przyrodniczego we własnym regionie
	30.	Ochrona środowiska przyrodniczego	<ul style="list-style-type: none"> rozdziela formy ochrony przyrody w Polsce rozpoznaje i wymienia nazwy gatunków roślin i zwierząt prawnie chronionych w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy parków narodowych w Polsce i wskazuje je na mapie Polski podjmuje działania na rzecz ochrony przyrody we własnym regionie 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje zadania form prawnej ochrony przyrody opisuje osobliwości wybranych parków narodowych opisuje cele programu „Człowiek i Biosfera” 	<ul style="list-style-type: none"> uzasadnia konieczność ochrony gatunkowej roślin i zwierząt uzasadnia konieczność ochrony przyrody i krajobrazu w Polsce wymienia polskie organizacje działające na rzecz ochrony przyrody i opisuje ich zadania 	<ul style="list-style-type: none"> proponuje konkretne działania na rzecz ochrony środowiska przyrodniczego i kulturowego w Polsce i we własnym regionie wyjaśnia znaczenie współpracy międzynarodowej na rzecz ochrony przyrody
Charakterystyka regionów w fizyczno geograficznych Polski	31.	Pobrzeża	<ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy i wskazuje główne regiony geograficzne na mapie ogólnogeograficznej Polski wymienia nazwy regionów geograficznych pobrzeży i wskazuje je na ogólnogeograficznej mapie Polski wymienia nazwy najważniejszych miast pobrzeży i wskazuje je na mapie Polski wymienia atrakcje turystyczne pobrzeży 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje na podstawie mapy ogólnogeograficznej Polski położenie pobrzeży opisuje elementy krajobrazu pobrzeży opisuje na podstawie map tematycznych najważniejsze cechy gospodarki pobrzeży oraz ich związek z warunkami przyrodniczymi charakteryzuje wybrane miasta pobrzeży 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje na podstawie map tematycznych środowiska przyrodniczego głównych regionów geograficznych pobrzeży wyjaśnia genezę Mierzei Wiślanej i Żuław Wiślanych opisuje genezę wybrzeża klifowego opisuje krajobraz Żuław Wiślanych oraz gospodarcze wykorzystanie tego regionu 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje wpływ zewnętrznych czynników rzeźbotwórczych na rzeźbę powierzchni pobrzeży wykazuje związki między cechami gospodarki pobrzeży a warunkami przyrodniczymi projektuje i opisuje na podstawie map turystycznych i tematycznych trasę podróży po wybranym fragmencie pasa pobrzeży 	<ul style="list-style-type: none"> ocenia możliwości rozwoju gospodarczego pobrzeży
	32.	Pojezierza	<ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy regionów geograficznych pojezierzy i wskazuje je na ogólnogeograficznej mapie Polski wymienia nazwy elementów krajobrazu pojezierzy wymienia nazwy największych kompleksów leśnych pojezierzy i wskazuje te kompleksy na mapie określa walory obszarów leśnych pojezierzy określa atrakcje turystyczne pasa pojezierzy wymienia nazwy najważniejszych miast pojezierzy i wskazuje je na mapie Polski 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje na podstawie mapy ogólnogeograficznej Polski położenie pojezierzy omawia cechy krajobrazu młodoglacjalnego opisuje cechy klimatu pojezierzy na podstawie klimatogramów opisuje gleby pojezierzy wymienia nazwy surowców mineralnych występujących na pojezierzach charakteryzuje główne miasta pojezierzy opisuje, na podstawie map tematycznych, najważniejsze cechy gospodarki pojezierzy oraz ich związek z warunkami przyrodniczymi 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje na podstawie map tematycznych środowiska przyrodniczego pojezierzy wyjaśnia mechanizm powstawania cienia opadowego i jego wpływ na klimat pojezierzy przedstawia wpływ warunków naturalnych na rozwój turystyki w pasie pojezierzy 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje czynniki rzeźbotwórcze pojezierzy wyjaśnia zróżnicowanie krajobrazu w pasie pojezierzy wykazuje związki między cechami gospodarki pojezierzy a warunkami przyrodniczymi projektuje i opisuje na podstawie map turystycznych i tematycznych trasę podróży po wybranym fragmencie pojezierzy 	<ul style="list-style-type: none"> ocenia możliwości rozwoju gospodarczego pojezierzy
	33.	Niziny Środkowopolskie	<ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy regionów geograficznych Nizin Środkowopolskich i wskazuje je na ogólnogeograficznej mapie Polski 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje na podstawie mapy ogólnogeograficznej Polski położenie Nizin Środkowopolskich 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje na podstawie map tematycznych środowiska przyrodniczego Nizin Środkowopolskich 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje czynniki rzeźbotwórcze Nizin Środkowopolskich wykazuje związki między 	<ul style="list-style-type: none"> ocenia możliwości rozwoju gospodarczego Nizin Środkowopolskich

		<ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy elementów krajobrazu nizin wymienia nazwy największych kompleksów leśnych nizin i wskazuje je na mapie wymienia walory przyrodnicze parków narodowych położonych na nizinach wymienia nazwy miast Nizin Środkowopolskich i wskazuje te miasta na mapie Polski określa atrakcje turystyczne Nizin Środkowopolskich 	<ul style="list-style-type: none"> omawia cechy krajobrazu starogłacialnego opisuje cechy klimatu nizin na podstawie klimatogramów charakteryzuje główne miasta Nizin Środkowopolskich uzasadnia, że Warszawa jest ważnym ośrodkiem gospodarczym wymienia nazwy surowców mineralnych występujących na nizinach i wskazuje na mapie ogólnogeograficznej rejonu ich występowania opisuje na podstawie map tematycznych najważniejsze cechy gospodarki Nizin Środkowopolskich oraz ich związek z warunkami przyrodniczymi 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje warunki glebowe na nizinach wyjaśnia przyczyny letnich wezbrań na Odrze wyjaśnia uwarunkowania sadownictwa na nizinach przedstawia rolę Warszawy w rozwoju gospodarczym Polski 	<ul style="list-style-type: none"> cechami gospodarki Nizin Środkowopolskich a warunkami przyrodniczymi projektuje i opisuje na podstawie map turystycznych i tematycznych trasę podróży po wybranym fragmencie nizin 	
34.	Wyżyny	<ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy regionów geograficznych wyżyn i wskazuje je na ogólnogeograficznej mapie Polski wymienia nazwy elementów krajobrazu wyżyn wymienia nazwy form krasowych występujących na Wyżynie Krakowsko-Częstochowskiej wymienia nazwy najważniejszych miast Wyżyn Polskich i wskazuje te miasta na mapie Polski określa atrakcje turystyczne Wyżyn Polskich 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje na podstawie mapy ogólnogeograficznej Polski położenie wyżyn opisuje uwarunkowania rozwoju przemysłu na Wyżynie Śląskiej opisuje atrakcje przyrodnicze i kulturowe Wyżyny Krakowsko-Częstochowskiej charakteryzuje warunki klimatyczno-glebowe Wyżyny Sandomierskiej opisuje atrakcje turystyczne Wyżyny Kieleckiej przedstawia cechy krajobrazu Wyżyny Lubelskiej i Roztocza charakteryzuje wybrane miasta wyżyn opisuje, na podstawie map tematycznych, najważniejsze cechy gospodarki pasa wyżyn oraz ich związek z warunkami przyrodniczymi 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje na podstawie map tematycznych środowisko przyrodnicze wyżyn opisuje wpływ działalności gospodarczej człowieka na krajobraz Wyżyny Śląskiej omawia związki między wydobyciem surowców mineralnych a lokalizacją przemysłu w Górnośląskim Okręgu Przemysłowym przedstawia genezę rzeźby powierzchni Wyżyny Krakowsko-Częstochowskiej opisuje genezę rzeźby powierzchni Wyżyny Małopolskiej wyjaśnia genezę wąwozów 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje wpływ wewnętrznych i zewnętrznych czynników rzeźbotwórczych na rzeźbę powierzchni wyżyn wyjaśnia różnicowanie krajobrazu Wyżyn Polskich na podstawie map tematycznych wykazuje związki między cechami gospodarki Wyżyn Polskich a warunkami przyrodniczymi wykazuje negatywny wpływ koncentracji ludności i przemysłu na środowisko przyrodnicze Wyżyny Śląskiej wykazuje różnicowanie rzeźby powierzchni Wyżyny Małopolskiej projektuje i opisuje na podstawie map turystycznych i tematycznych trasę podróży po wybranym fragmencie wyżyn 	<ul style="list-style-type: none"> ocenia możliwości rozwoju gospodarczego Wyżyn Polskich proponuje sposoby zagospodarowania terenów zdegradowanych na skutek działalności gospodarczej człowieka
35.	Kotliny Podkarpackie	<ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy regionów geograficznych kotlin i wskazuje je na ogólnogeograficznej mapie Polski wymienia nazwy elementów krajobrazu Kotlin Podkarpackich wymienia nazwy głównych form terenu Kotlin Podkarpackich wymienia nazwy kompleksów leśnych Kotlin Podkarpackich i wskazuje te kompleksy na mapie Polski 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje na podstawie mapy ogólnogeograficznej Polski położenie Kotlin Podkarpackich charakteryzuje klimat Kotlin Podkarpackich wymienia nazwy surowców mineralnych występujących w Kotlinach Podkarpackich i wskazuje rejonu ich wydobycia na mapie ogólnogeograficznej Polski opisuje na podstawie map 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia genezę Kotlin Podkarpackich wyjaśnia rolę rzek w kształtowaniu krajobrazu Kotlin Podkarpackich charakteryzuje na podstawie map tematycznych środowisko przyrodnicze kotlin charakteryzuje gleby Kotlin Podkarpackich wyjaśnia znaczenie szlaków handlowych w Kotlinach 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje wpływ wewnętrznych i zewnętrznych czynników rzeźbotwórczych na rzeźbę powierzchni kotlin opisuje uwarunkowania powstania złóż surowców mineralnych Kotlin Podkarpackich wykazuje związki między cechami gospodarki Kotlin Podkarpackich a warunkami przyrodniczymi 	<ul style="list-style-type: none"> ocenia możliwości rozwoju gospodarczego Kotlin Podkarpackich

		<ul style="list-style-type: none"> • omawia atrakcje turystyczne Kotlin Podkarpackich • wymienia nazwy najważniejszych miast Kotlin Podkarpackich i wskazuje te miasta na mapie Polski 	<p>tematycznych najważniejsze cechy gospodarki kotlin oraz ich związek z warunkami przyrodniczymi</p> <ul style="list-style-type: none"> • przedstawia funkcje Krakowa jako centrum kulturowego Polski 	Podkarpackich	<ul style="list-style-type: none"> • projektuje i opisuje na podstawie map turystycznych i tematycznych trasę podróży po wybranym fragmencie Kotlin Podkarpackich 	
36.	Karpaty	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia nazwy regionów geograficznych Karpat i wskazuje je na ogólnogeograficznej mapie Polski • wymienia nazwy elementów krajobrazu Karpat • wymienia atrakcje turystyczne Karpat • wymienia nazwy najważniejszych miast Karpat oraz wskazuje te miasta na mapie ogólnogeograficznej • uzasadnia atrakcyjność turystyczną Tatr • wymienia nazwy ośrodków turystycznych Karpat i wskazuje te ośrodki na mapie Polski 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje na podstawie mapy ogólnogeograficznej Polski położenie Karpat • wyróżnia Karpaty Zewnętrzne i Karpaty Wewnętrzne i wskazuje je na mapie Polski • opisuje położenie Tatr na podstawie ogólnogeograficznej mapy Polski • omawia na podstawie map klimatycznych i klimatogramów cechy klimatu górskiego • przedstawia walory turystyczne Tatr • opisuje na podstawie map tematycznych najważniejsze cechy gospodarki Karpat oraz ich związek z warunkami przyrodniczymi • przedstawia funkcje i znaczenie Zakopanego w rozwoju regionu 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje na podstawie map tematycznych środowisko przyrodnicze Karpat • opisuje klimat i wody Karpat Wewnętrznych • ukazuje zróżnicowanie krajobrazu Karpat Zewnętrznych i Wewnętrznych • opisuje na podstawie ilustracji cechy rzeźby wysokogórskiej Tatr • charakteryzuje poszczególne piętra klimatyczno-roślinne Tatr • wykazuje konieczność tworzenia parków narodowych na terenie Karpat 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje wpływ wewnętrznych i zewnętrznych czynników rzeźbotwórczych na rzeźbę powierzchni Karpat • ukazuje zależności między budową geologiczną i cechami rzeźby Tatr • wykazuje związki między cechami gospodarki Karpat a warunkami przyrodniczymi • projektuje i opisuje na podstawie map turystycznych i tematycznych trasę podróży po wybranym fragmencie Karpat 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia możliwości rozwoju gospodarczego Karpat
37.	Sudety	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia nazwy regionów geograficznych Sudetów i wskazuje je na ogólnogeograficznej mapie Polski • wymienia nazwy elementów krajobrazu Sudetów • wymienia nazwy miast Sudetów i wskazuje je na mapie Polski • opisuje atrakcje turystyczne Sudetów 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje położenie Sudetów na podstawie mapy ogólnogeograficznej Polski • opisuje formy krajobrazu Sudetów • opisuje na podstawie map tematycznych cechy krajobrazu Sudetów • omawia funkcje i znaczenie Karpacza w regionie • wymienia nazwy surowców mineralnych występujących w Sudetach i wskazuje rejony ich występowania na mapie ogólnogeograficznej • opisuje na podstawie map tematycznych najważniejsze cechy gospodarki Sudetów oraz ich związek z warunkami przyrodniczymi 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia proces powstawania Sudetów • wyjaśnia genezę rzeźby Sudetów • charakteryzuje na podstawie map tematycznych środowisko przyrodnicze Sudetów • charakteryzuje Karkonosze • opisuje zagrożenia środowiska przyrodniczego powstające w wyniku działalności gospodarczej człowieka 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje wpływ wewnętrznych i zewnętrznych czynników rzeźbotwórczych na rzeźbę powierzchni Sudetów • wykazuje związki między cechami gospodarki Sudetów a warunkami przyrodniczymi • projektuje i opisuje na podstawie map turystycznych i tematycznych trasę podróży po wybranym fragmencie Sudetów 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia możliwości rozwoju gospodarczego Sudetów
38.	Mój region, moja mała ojczyzna	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia nazwę regionu geograficznego, w którym mieszka i wskazuje go na ogólnogeograficznej mapie Polski • przedstawia źródła informacji o swoim regionie • omawia tradycje regionu zamieszkania 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje na podstawie mapy ogólnogeograficznej Polski położenie swojego regionu • wymienia przykłady wykorzystania skał w różnych dziedzinach życia człowieka • wymienia główne rodzaje zasobów własnego regionu 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje na podstawie map tematycznych środowisko geograficzne własnego regionu (również na podstawie obserwacji terenowych) • rozpoznaje główne rodzaje skał występujących we własnym regionie i wskazuje na mapie 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia warunki i możliwości produkcji rolnej i przemysłowej w regionie zamieszkania • analizuje, porównuje, ocenia rozmieszczenie i wielkość miast w zamieszkiwanym regionie • wykazuje różnice w strukturze zatrudnienia ludności we własnym 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje indywidualne cechy swojego regionu

			<ul style="list-style-type: none"> • odczytuje dane statystyczne dotyczące zagadnień m.in. społecznych i gospodarczych swojego regionu • opisuje atrakcje turystyczne regionu zamieszkania 	<p>geograficznego: lasów, wód, gleb, surowców mineralnych oraz, korzystając z mapy, opisuje ich rozmieszczenie</p> <ul style="list-style-type: none"> • opisuje na podstawie map tematycznych najważniejsze cechy gospodarki własnego regionu geograficznego oraz ich związek z warunkami przyrodniczymi • określa znaczenie gospodarcze zasobów naturalnych własnego regionu • wyjaśnia przyczyny zmian zachodzących w przemyśle we własnym regionie oraz wskazuje najlepiej rozwijające się obecnie działy produkcji przemysłowej • wyjaśnia szybki rozwój wybranych usług we własnym regionie • przedstawia w formie prezentacji multimedialnej walory turystyczne własnego regionu geograficznego ze szczególnym uwzględnieniem jego walorów kulturowych 	<p>najważniejsze obszary ich występowania</p> <ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje na podstawie map tematycznych zróżnicowanie rozmieszczenia ludności w zamieszkiwanym regionie oraz wyjaśnia te różnice czynnikami przyrodniczymi • wykazuje konieczność ochrony środowiska przyrodniczego i kulturowego własnego regionu geograficznego 	<p>regionie</p> <ul style="list-style-type: none"> • opisuje formy ochrony środowiska przyrodniczego oraz proponuje konkretne działania na rzecz jego ochrony we własnym regionie • projektuje i opisuje na podstawie różnych źródeł (także własnych obserwacji terenowych) trasę wycieczki po zamieszkiwanym regionie, uwzględniając walory przyrodnicze i kulturowe tego regionu 	
Polska w świecie	39.	Miejsce Polski w świecie	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia nazwy światowych organizacji politycznych i gospodarczych, których członkiem jest Polska • wymienia przykłady międzynarodowej współpracy Polski 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia korzyści wynikające z przynależności Polski do międzynarodowych organizacji • przedstawia na podstawie danych statystycznych miejsce Polski w gospodarce światowej • wymienia nazwy euroregionów i wskazuje je na mapie politycznej Europy 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia zadania, które realizuje Polska w ramach międzynarodowych organizacji • przedstawia korzyści wynikające ze współpracy międzynarodowej 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje potrzebę współpracy Polski z innymi krajami i udziału w różnych organizacjach międzynarodowych • ocenia skutki integracji Polski ze strukturami Unii Europejskiej i NATO 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje wybrany euroregion